

ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ και ΑΛΗΤΕΣ (της Φωτεινής Μαστρογιάννη)

✘ Θα λέγαμε ότι η σύγχρονη κοινωνία χαρακτηρίζεται από **τέσσερα** στοιχεία που είναι ο **οικονομισμός**, ο **υλισμός**, ο **καταναλωτισμός** και ο **ατομισμός**.

Παντού συναντάμε τον οικονομισμό. Όλοι μιλούν για την οικονομία, το κράτος θεωρείται πλέον επιχείρηση και υποστηρίζεται δε ότι θα πρέπει να διοικείται ως επιχείρηση (δεν είναι τυχαία η εκλογή ενός επιχειρηματία στη θέση του προέδρου των ΗΠΑ και η πιθανή εκλογή ενός τραπεζίτη στη θέση του προέδρου της Γαλλίας). Οι πάντες, λοιπόν, μιλούν και γράφουν για την οικονομία και για τους οικονομικούς δείκτες χωρίς όμως να αναφέρονται στις επιπτώσεις των διαφόρων μέτρων στην κοινωνία, πόσο δε μάλλον στην ευημερία της κοινωνίας, η οποία δεν φαίνεται να απασχολεί κανέναν και κυρίως τους ταγούς. Η ευφορία των οικονομικών δεικτών λοιπόν υπεράνω της ευημερίας του ανθρώπου. Το γεγονός αυτό υποκρύπτεται εντέχνως. Μιλάμε για οικονομική ανάπτυξη χωρίς όμως να αποσαφηνίζεται **το πότε και κυρίως ποιους θα ωφελήσει**.

Ο **υλισμός**, το άλλο χαρακτηριστικό της σύγχρονης κοινωνίας, αφορά την εμμονική επικέντρωση στα υλικά προϊόντα και φυσικά σε αυτά δεν ανήκουν τα πολιτισμικά αγαθά, η λέξη αισθητική είναι σχεδόν απαγορευμένη, άγνωστη για τον πολύ κόσμο. Η χυδαιότητα του υλισμού επικρατεί στα πάντα. Τα ΜΜΕ προωθούν αυτή τη χυδαιότητα μέσω των κατευθυνόμενων ταινιών, ειδήσεων, ριάλιτυ σόου όπου ο κάθε ένας χρησιμοποιεί το οποιοδήποτε αθέμιτο μέσο για να κερδίσει ένα (εξευτελιζόμενος) ευτελές βραβείο.

Για τον **ατομισμό**, που είναι το τρίτο χαρακτηριστικό της σύγχρονης κοινωνίας μας, έχω αναφερθεί σε σειρά κειμένων αναφερόμενη και στην ψυχολογική του διαταραχή που είναι ο ναρκισσισμός και στις επιπτώσεις αυτού στην οικονομία, στην

κοινωνία και στα έθνη. Στον ατομισμό, τα άτομα είναι αυτά που έχουν σημασία και όχι η κοινωνία. Τα άτομα, δε, είναι αυτά που φέρουν αποκλειστική ευθύνη για την επιτυχία και την αποτυχία τους παραγνωρίζοντας το κοινωνικό περιβάλλον από το οποίο προέρχονται. Η κοινωνική προέλευση αγνοείται, ως να μην είναι σημαντικό το οικογενειακό περιβάλλον και η τάξη στην οποία ανήκει κάποιος για την κοινωνική του άνοδο και για τις ευκαιρίες επιτυχίας που του παρέχονται.

Ο άνθρωπος πλέον υφίσταται την τυραννία της επιτυχίας και γνωρίζει ότι δεν υπάρχει κοινωνική υποστήριξη, κάπου να βασιστεί, ως εκ τούτου το άγχος του μεγαλώνει. Ειδικότερα, στις οικονομικές συνθήκες των τεχνητών οικονομικών κρίσεων που βιώνουμε, οι άνθρωποι χωρίζονται, όπως αναφέρει ο Μπάουμαν, σε τουρίστες και “αλήτες” (vagabonds). **Τουρίστες είναι αυτοί που μπορούν και καταναλώνουν ενώ “αλήτες” είναι αυτοί που δεν μπορούν. Οι τουρίστες όμως ζουν διαρκώς με το άγχος μήπως γίνουν “αλήτες” και έτσι προσπαθούν να κρύψουν αυτό το άγχος τους, αγνοώντας τους αλήτες, προσποιούμενοι ότι αυτοί απλά δεν υπάρχουν.**

Ο **καταναλωτισμός**, λοιπόν, είναι και το τέταρτο χαρακτηριστικό της κοινωνίας μας. Πιστεύουμε ότι τα υλικά αγαθά θα μας φέρουν την ευτυχία. «Αγοράζω άρα υπάρχω». Ψωνίζω για να αισθανθώ καλά, άλλο που όμως αυτό δεν είναι παρά μία πρόσκαιρη ευχαρίστηση.

Δεν είναι όμως μόνο ότι παύουμε να είμαστε πολίτες και ότι έχουμε γίνει σκέτο καταναλωτές αλλά είναι αυτό που ο Μπάουμαν αναφέρει ότι δηλαδή τα εμπορεύματα είμαστε πλέον εμείς οι ίδιοι, εμπορεύματα που έχουν κάποια αξία. Θα πρόσθετα στο σημείο αυτό ότι **οι άνθρωποι – εμπορεύματα που το οικονομικό σύστημα κρίνει ότι δεν έχουν κάποια αξία καθίστανται περιττοί και ως εκ τούτου πρέπει να αποβληθούν βλ. άνεργοι, συνταξιούχοι, ανάπηροι, ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού κτλ.**

Από τη στιγμή που ο άνθρωπος είναι εμπόρευμα γι'αυτό και πουλά την εργασία του (η εργασία ως εμπόρευμα ή η μισθωτή εργασία

είναι σκλαβιά έλεγαν παλαιότερα), οποιαδήποτε βελτίωση των οικονομικών δεικτών δεν θα του φέρει ικανοποίηση και ευτυχία. Ωστόσο και αυτή η μισθωτή εργασία είναι πλέον για λίγους. **Αυτοί που εισηγούνται για περικοπές θέσεων εργασίας και ευελιξία στην εργασία είναι αυτοί που δεν απειλούνται από την ανεργία. Η ανεργία δεν φέρνει συλλογικότητα και αντίσταση, όπως κάποιοι θέλουν να πιστεύουν, αλλά αντίθετα είναι η απόλυτη πράξη βίας στον σύγχρονο άνθρωπο.** Ο άνεργος προσπαθεί μόνος του να επιβιώσει όπως όπως, να βρει μία θέση εργασίας κάνοντας πράξη το «ο θάνατός σου, η ζωή μου». Ο θάνατος του άλλου στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι η αποστέρηση από αυτόν της θέσης εργασίας που έχει. Γι'αυτό και ο συλλογικός φθόνος για τις τελευταίες «σίγουρες» εάν και κακοπληρωμένες θέσεις εργασίας που έχουν απομείνει που είναι αυτές των δημοσίων υπαλλήλων που και εκεί όμως με τις ατομικές αξιολογήσεις (από εξεταστές την πρόθεση και την επιστημονική εγκυρότητα ουδείς γνωρίζει) θα πάψουν να είναι και αυτές σίγουρες, πέφτοντας έτσι και το τελευταίο προπύργιο της σταθερής εργασίας.

Η συλλογικότητα διώκεται γι'αυτό και η συνειδητή κατάρρευση των συνδικάτων και οι ατομικές συμβάσεις εργασίας. Το ατομικό είναι παντού, ατομική σύμβαση, ατομική αξιολόγηση, το άτομο και τίποτε άλλο.

Οι σύγχρονοι κοινωνιολόγοι υποστηρίζουν ότι οι σταθερές θέσεις εργασίας θα είναι για λίγους ενώ οι υπόλοιποι θα είναι νεόπτωχοι όπως λέει ο Μπάουμαν ή το προκαριάτο όπως το αποκαλεί ο Στάντινγκ.

Το άτομο θα προσπαθεί με τη δια βίου εκπαίδευση (τη μεγάλη παγίδα καταστροφής του ελεύθερου χρόνου) να βρει **μία θέση εργασίας που αυτή όμως θα προορίζεται γι'αυτούς που έχουν τα «σωστά» προσόντα, έχουν τελειώσει τα «σωστά» πανεπιστήμια και έχουν τις «σωστές» (οικογενειακές κατά βάση) γνωριμίες.**

Ο άνεργος ειδικά ο μακροχρόνιος θα ενταχθεί στους περιττούς και συνεπώς αποβλητέους. Τα επιδόματα που δίνονται τείνουν να δημιουργήσουν μία κοινωνία όπου κάποιοι θα ζούνε μόνο από τα

επιδόματα και κάποιοι άλλοι θα είναι οι σχετικά εύποροι (οι τουρίστες του Μπάουμαν). **Μία τέτοια διαμόρφωση κοινωνίας όμως θα είναι καταστρεπτική και ο κοινωνικός κατακερματισμός θα είναι μεγάλος.**

Τί θα μπορούσε να κάνει κάποιος; Εάν και μας αρέσουν οι έτοιμες ρετσέτες και προτιμάμε πολλές φορές να σκέφτονται οι άλλοι για εμάς και να αποφασίζουν αντίστοιχα, η μόνη λύση είναι η συλλογικότητα απέναντι σε αυτή τη διαμορφωθείσα βία. Η συλλογικότητα ακόμα και στο οικονομικό μοντέλο όπως είναι αυτό της ανάπτυξης των συνεταιρισμών, στο οποίο η Ελλάδα έχει μακρόχρονη παράδοση. **Όπως υποστήριξε ο Χάμπερμας, η συλλογικότητα είναι αυτή που μπορεί να απαλλάξει τον άνθρωπο από τη σύγχρονη αποξένωση που προκαλεί το κράτος της αγοράς.**

Προτεινόμενη βιβλιογραφία

Bauman, Z. 1998b. *Work, Consumerism and the New Poor*. Buckingham and Philadelphia: Open University Press.

Bourdieu, P. 1998. *Acts of Resistance – Against the tyranny of the market*. New York: The New York Press.

Habermas, J. 1975. *Legitimation Crisis*, trans. Thomas McCarthy. Boston: Beacon Press.

Standing, G. 2011. *The precariat*. London: Bloomsbury.

Φωτεινή Μαστρογιάννη
Οικονομολόγος, καθ.ΜΒΑ

Πηγή/φωτογραφία: mastroianni.blogspot.gr